

**Tweede Kamerverkiezing
woensdag 17 maart 2021**

Voor meer informatie over briefstemmen en vroegstemmen
zie gemeente.groningen.nl/verkiezingen

Gemeente Groningen

trotter.eu

The billboard displays a grid of political party advertisements. Visible parties include: PvdA (Stem PvdA), D66, MEER TOEKOMST, MEER GROEN LINKS, SP (Stem SP), Plan B (Partij voor de Dieren), SGP (Stem SGP), LIJST 12, Forum voor Democratie, BIJ1, JA21 (HET JUISTE ANTWOORD), LIJST 16, Vernieuwend Duurzaam Europees, GELOOF IN JOUW STEM, NIDA, Volt, LIJST 18, Wij Fixen die shit (Piraten 19), LJP (LIBERTAIRE PARTIJ), JONG (Niet Zonder Ons), splinter (Scherp en onafhankelijk), LIJST 22, 'Wij brengen de 3888', LIJST 14, NL (KIES GEZOND), LIJST 25, LIJST HENK KROL, OPRECHT (LIJST 26), and VSN (Vrij en Sociaal Nederland). The logo for 'Jezusleeft.nl' is also present.

Jaarverslag 2021

Documentatiecentrum
Nederlandse Politieke Partijen

rijksuniversiteit
groningen

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Het DNPP: documentatie-, onderzoeks- en kenniscentrum	3
Organisatiestructuur	4
Personeelsformatie	5
Collecties	6
Onderzoek	8
Valorisatie	12
Nationale en internationale wetenschappelijke bijeenkomsten	16
Samenwerking	18
Onderwijs	19
Bijlage: overzicht publicaties	20

Omslag: Verkiezingsbord in Groningen, fotograaf: Dirk Fennema

Voorwoord

Net als 2020 was ook het jaar 2021 door de coronacrisis een uitzonderlijk jaar. In de eerste vier maanden was het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) gesloten vanwege de lockdown. Na een periode van beperkte toegankelijkheid volgde in december een nieuwe lockdown. Dit alles betekende dat de medewerkers van het DNPP een groot deel van het jaar thuis werkten.

De Tweede Kamerverkiezingen in maart, die vanwege de lockdown over drie dagen waren uitgespreid – 15-17 maart – leidden altijd tot veel extra werk op het DNPP. Programma's, verkiezingsposters en ander materiaal van de deelnemende partijen werden verzameld en websites gearchiveerd. Daarnaast stonden de beide wetenschappelijke medewerkers regelmatig de media te woord.

In 2021 werd er ook aan meerdere projecten gewerkt, waarvan er enkele werden afgerond. In maart werd door het DNPP en het eveneens aan de RUG verbonden Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) een onderzoeksrapport uitgebracht over de bestuurbaarheid van gemeenten, onder de titel *De duur van formaties en de lengte van college-akkoorden. Bestuurlijke en politieke complexiteit in gemeenten*. Ter gelegenheid van het 55-jarig bestaan van D66 ging op 14 oktober de website 'Geschiedenis van D66 in beeld en bron' (d66-digitaal.dnpp.nl) online. De website was samengesteld door het DNPP, in samenwerking met de Mr. Hans van Mierlo Stichting (VMS), het wetenschappelijk bureau van D66. Op dezelfde dag werd de door VMS-directeur Coen Brummer en DNPP-medewerker Simon Otjes geredigeerde bundel *Tussen bestormen en besturen. 55 jaar D66 in de Nederlandse politiek (1966-2021)* gepresenteerd. Het eerste exemplaar werd overhandigd aan D66-voorzitter Anne-Marie Spierings. De bundel is de zestiende uitgave in de reeks over Nederlandse partijen en politiek die het DNPP met Boom Uitgevers Amsterdam heeft opgezet. Als zeventiende deel in deze serie verscheen *Ouderenstrijd. De bewogen geschiedenis van 50PLUS*, geschreven door de politicoloog Joep Boerboom. Op 10 november werd dit boek eveneens in Den Haag gepresenteerd, waarbij de gewezen fractievoorzitter in de Tweede Kamer Henk Krol het eerste exemplaar in ontvangst nam.

Boekpresentatie 'Ouderenstrijd...' op 10 oktober 2021, met v.l.n.r. Henk Krol en Joep Boerboom.

Het DNPP: documentatie-, onderzoeks- en kenniscentrum

Missie en visie

Het DNPP is een kenniscentrum dat betrouwbare, op onderzoek en bronnen gefundeerde kwalitatief hoogwaardige informatie over en inzichten in de Nederlandse politiek en partijen genereert, deelt en actief verspreidt ten behoeve van wetenschap en maatschappij.

In onze representatieve democratie zijn politieke partijen niet weg te denken. Zij vormen een cruciale schakel tussen samenleving en staat. Hun positie staat echter onder druk door afnemend vertrouwen van kiezers in partijen, toegenomen electorale volatiliteit, deels substantieel dalende ledentallen en door social media bevorderd fake news. Het DNPP wil een instituut zijn voor zowel documentering en archivering als voor onderzoek en duiding van de politieke partijen. In een tijd van 'feitenvrije politiek' wil het als kenniscentrum met het bieden van betrouwbare informatie over politiek en partijen bijdragen aan het duurzaam functioneren van de parlementaire democratie.

Het DNPP is in 1973 opgericht met als doel 'het verschaffen van een systematische en algemeen toegankelijke documentatie van de... ontwikkelingen van de Nederlandse politieke partijen'. Het accent ligt hierbij op de activiteiten van de partijen buiten het parlement, aangezien de werkzaamheden van hun fracties in de Eerste en Tweede Kamer al toegankelijk gemaakt worden door het Parlementair Documentatiecentrum (PDC).¹ Naast deze collectievormende taak heeft het DNPP zich sinds zijn oprichting ook meer en meer toegelegd op het wetenschappelijk onderzoek naar het functioneren van de Nederlandse politieke partijen en de valorisatie van de uitkomsten van dit onderzoek. Deze uitbreiding van de taakstelling van het DNPP werd in 2010 door het College van Bestuur van de RUG formeel gefiatteerd, waarbij het aangaf de ontwikkeling van het DNPP tot een kenniscentrum betreffende de Nederlandse politiek te willen ondersteunen. Als documentatie-, onderzoeks- en kenniscentrum op het gebied van de Nederlandse politiek heeft het DNPP zich een naam verworven. Vanwege deze bekendheid heeft het centrum besloten zijn oude benaming en afkorting te behouden.

De wetenschappelijk medewerkers van het DNPP publiceren veelvuldig over de Nederlandse partijen en de Nederlandse politiek – in vak- en wetenschappelijke publicaties en in Nederlandse en internationale tijdschriften. Ook participeren zij in NWO-projecten of voeren zij onderzoek uit in opdracht van derden, zoals het ministerie van BZK. Zij worden regelmatig benaderd door de media om politieke ontwikkelingen te duiden. Het DNPP beheert daarnaast een aantal collecties, die door de eigen en andere onderzoekers worden geraadpleegd. Al geruime tijd digitaliseert het DNPP delen van zijn bestanden, zoals de verkiezings- en beginselprogramma's alsmede de jaarverslagen van de partijen, hun ledenperiodieken en de tijdschriften van hun wetenschappelijke bureaus. Vrijwel al deze documenten zijn via de website van het centrum toegankelijk (www.dnpp.nl).

---

¹ Zie www.parlement.com en www.statengeneraal.nl.

Organisatiestructuur

Het DNPP is onderdeel van de Rijksuniversiteit Groningen en formeel ondergebracht bij de Universiteitsbibliotheek. Waar wenselijk of nodig geacht wordt de directeur van het DNPP geadviseerd door een Wetenschappelijk Adviescollege, waarin de Rechtenfaculteit, de Letterenfaculteit en de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen zijn vertegenwoordigd.

Wetenschappelijk Adviescollege

- prof.dr. Frans Zwarts, in de periode 2002-2011 rector magnificus van de RUG en tot eind 2015 hoogleraar-bestuurder bij de University Campus Fryslân, op voordracht van de Bibliothecaris (voorzitter);
- prof.dr. Kees Aarts, hoogleraar Politieke Instituten en Gedrag, op voordracht van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen (GMW);
- prof.mr.dr. Hanny Elzinga, decaan University of Groningen Honours College, op voordracht van de Bibliothecaris;
- drs. Eddy de Jonge, algemeen directeur Groninger Archieven, op voordracht van de Bibliothecaris;
- prof.mr.dr. Solke Munneke, hoogleraar Staatsrecht, op voordracht van de Faculteit Rechtsgeleerdheid;
- prof.dr. Dirk Jan Wolffram, hoogleraar Geschiedenis van Bestuur en Politiek in de Moderne Tijd, op voordracht van de Faculteit Letteren;
- drs. Marjolein Nieboer, Bibliothecaris, adviserend lid.

Op 2 februari 2021 stemde het College van Bestuur in met de herbenoeming van alle zittende leden van het Wetenschappelijk Adviescollege en met de benoeming van de voorgedragen kandidaat Elzinga. Daarnaast ging het akkoord met enkele voorgestelde kleine wijzigingen van het reglement DNPP. Het Adviescollege kwam in het verslagjaar drie keer bijeen, op 26 januari, 30 juni en 15 november. Op de agenda stond onder meer de evaluatie van het DNPP in 2022.

De directeur van het DNPP is tevens hoogleraar met als leeropdracht 'Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel'. Zijn leerstoel is verbonden aan de vakgroep Staatsrecht, Bestuursrecht en Bestuurskunde (SBB) van de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

Personeelsformatie

Vaste medewerkers

Drs. Berend de Boer – informatiespecialist (0,6 fte)

Yvonne de Geus – managementassistent en webmaster (0,6 fte)

Dr. Ulco Kooystra – informatiespecialist (0,8 fte)

Dr. Simon Otjes – wetenschappelijk medewerker (0,2 fte)

Dr. Laurien Hansma – onderzoeker, tot 1 september (0,5 fte) en van 1 september tot 1 november (0,3 fte)

Prof. dr. Gerrit Voerman – directeur (1,0 fte)

Vacature – onderzoeker, vanaf 1 november (0,3 fte)

Studentassistenten

Sebastiaan van Leunen, tot 1 maart (0,2 fte), vanaf 1 juni tot 1 september (0,4 fte), van 1 september tot 1 november (0,2 fte) en vanaf 1 november (0,3 fte)

Bjorn van den Brink, tot 1 maart (0,6 fte), van 1 maart tot 1 april (0,2 fte) en van 1 juli tot 1 september (0,8 fte)

Stagiair

Stijn Karssies, van 1 februari tot 1 april (0,8 fte) (Sociologie, RUG)

Vrijwilligers

Drs. Petra Huizinga – onderzoeker (0,2 fte)

Dr. Paul Lucardie – onderzoeker (0,2 fte)

Drs. Lydia ten Brummelhuis is als heroriëntatiekandidaat op het DNPP werkzaam.

Collecties

Het DNPP beschikt over een aantal collecties die materiaal bevatten *van* en *over* de Nederlandse politieke partijen. De laatste categorie bestaat uit overwegend historische en politicologische literatuur (boeken en tijdschriften), alsmede artikelen uit opiniebladen en landelijke kranten als *NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Volkskrant*, *Nederlands Dagblad* en *Reformatorisch Dagblad*. De verzameling krantenknipsels gaat terug tot het begin van de jaren zeventig en is in 2009 afgesloten, nadat veel van deze dag- en weekbladen digitaal beschikbaar waren gekomen.

De eerstgenoemde categorie bevat digitaal en gedrukt materiaal van partijen en hun neveninstellingen (hoofdzakelijk wetenschappelijke bureaus, jongeren- en vrouwenorganisaties). Het betreft hier door deze organisaties uitgegeven boeken, brochures, nota's, rapporten en periodieken (zoals ledenorganen, wetenschappelijke tijdschriften en dergelijke) en hun jaarverslagen, statuten en reglementen, alsmede de verkiezings- en beginselprogramma's van de partijen. Ook affiches die de partijen hebben gebruikt (met name tijdens de verkiezingscampagnes) maken hiervan deel uit, evenals de gearchiveerde websites en tweets van de politieke partijen, hun nevenorganisaties en hun Kamerleden. Naast dit grotendeels voor de openbaarheid bestemde materiaal omvat deze categorie ook niet-openbaar materiaal, zoals de bij het DNPP gedeponeerde archieven van partijen (onder meer de VVD, D66 en DS'70) en van een aantal politici en partijbestuurders. Het zogeheten 'geluidsarchief' bevat naast interviews met politici (veelal gehouden in het kader van een specifiek onderzoek) integrale geluidsopnames van belangrijk geachte partijbijeenkomsten, zoals congressen en partijraden.

Voor een uitgebreid en geactualiseerd overzicht van het door het centrum beheerde, in een aantal uiteenlopende collecties ondergebrachte, materiaal van en over partijen wordt verwezen naar de website van het DNPP (www.dnpp.nl). Daar is ook aangegeven hoe toegang kan worden verkregen tot de archieven van partijen en personen, en tot de gearchiveerde websites en tweets.

In september 2010 is een begin gemaakt met de systematische retrospectieve digitalisering van de collecties. Na de verkiezings- en beginselprogramma's en de tijdschriften van de wetenschappelijke bureaus zijn deels de beschikbare jaar- en congresverslagen van de partijen gescand. In 2016 is begonnen met de digitalisering van de ledenperiodieken. In het verslagjaar zijn deze werkzaamheden voortgezet. De digitale versies van deze documenten zijn opgeslagen in een repository en daarmee toegankelijk via de website van het DNPP en *full text* doorzoekbaar, voor zover het copyright dat toestaat.

Het DNPP verzamelt al vele jaren promotiemateriaal van de politieke partijen (pennen, stickers, buttons, speldjes, vlaggetjes en dergelijke). In 2017 is begonnen met het fotograferen en digitaliseren van dit materiaal, waarna het met toevoeging van metadata wordt opgenomen in een vrij toegankelijke database. In 2021 zijn in het kader van de website over de geschiedenis van D66 bijna alle voorwerpen van deze partij in de collectie van

het DNPP gefotografeerd of gescand, waardoor het aantal objecten in de repository is toegenomen tot 1700. Ook vrijwel al het verzamelde materiaal afkomstig van het CDA, de VVD en de Politieke Partij Radikalen (PPR) is op deze wijze toegankelijk gemaakt.

Het DNPP ontving in het verslagjaar meerdere schenkingen. Affiches, voorwerpen en flyers verkreeg het centrum van de Piratenpartij, en van Trots op Nederland van Harry Bakker (Nuth). Hans Metz (Haarlem) schonk onder meer een vlag van de Pacifistisch-Socialistische Partij (PSP), en Eisso Post (Assen) een album met foto's met betrekking op de Politieke Partij Radikalen (PPR).

Vanwege de lockdown vielen in het verslagjaar de archiveringswerkzaamheden op het DNPP vrijwel helemaal stil.

Lopende documentatieprojecten

- Twitter-archief. Het DNPP archiveert sinds 2014 de tweets van landelijke Nederlandse politici, politieke partijen en hun neveninstellingen. Deze tweets worden opgeslagen in een speciaal daarvoor ingerichte repository. In 2019 werd vanwege enkele technische gebreken een upgrade van de archivering doorgevoerd. Overeenkomstig de regelgeving van Twitter zijn de gearchiveerde tweets niet publiekelijk toegankelijk, maar uitsluitend onder bepaalde voorwaarden te raadplegen. Het was de bedoeling dat in 2020 aan het archief de optie zou worden toegevoegd om op geaggregeerd niveau aan de hand van de verzamelde actuele tweets bepaalde trends of andere opvallende statistieken te tonen (*'trending topics'* onder de landelijke politici, twitterfrequentie van politici/partijen per dag of week, *word clouds* van tweets en dergelijke), maar vanwege de lockdown, die ook gedurende een deel van 2021 van kracht was, is dat plan uitgesteld. In 2022 zal dit worden opgepakt.

Onderzoek

Nieuwe onderzoeksprojecten

- Onderzoek 'werving en selectie kandidaten voor de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022', gefinancierd door het ministerie van BZK en uitgevoerd door prof.dr. Marcel Boogers (Universiteit Twente) en Voerman. In 2021 zijn beiden met de voorbereidingen gestart van een enquête onder de secretarissen van de lokale partijen en de afdelingen van de landelijke partijen om meer inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de kandidaatstelling voor de raadsverkiezingen van 20 maart is verlopen. De uitkomsten van dit onderzoek zullen in de zomer van 2022 worden gepubliceerd.

Afgeronde onderzoeksprojecten

- Project 'lokale politieke partijen'. Gesubsidieerd door het ministerie van BZK ging in juli 2018 het project 'lokale politieke partijen' van start. Hierin werkten dr. Julien van Ostaaijen (Universiteit van Tilburg), prof.dr. Ingrid van Biezen en dr. Geerten Waling (beiden Universiteit Leiden), prof.dr. Marcel Boogers (Universiteit Twente) en Otjes en Voerman (DNPP/RUG) samen. Aanleiding voor het project was het feit dat lokale partijen een steeds grotere rol spelen in de gemeentepolitiek, maar dat er over hen relatief weinig bekend is. Door het onderzoeksconsortium zijn enkele deelprojecten uitgevoerd die meer inzicht moeten bieden in de geschiedenis en het functioneren van lokale partijen. Boogers en Voerman hebben daarvoor een enquête onder de lokale politieke partijen uitgevoerd. Hun rapport *De lokale partij. Profiel, organisatie en vertegenwoordiging* werd in oktober 2020 gepubliceerd. In 2021 verscheen de afrondende, door Julien van Ostaaijen geredigeerde en door het ministerie van BZK uitgegeven publicatie van dit project: *Lokale partijen in de praktijk Een overzicht van kennis over het functioneren van lokale partijen in Nederland* (Den Haag 2021). De bundel werd gepresenteerd tijdens het door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) georganiseerde congres over de lokale politieke partijen op 13 februari, waar Boogers en Voerman in een van de workshops op basis van hun onderzoek een bijdrage leverden met als onderwerp de vraag hoe effectief lokale partijen zijn. Beiden werkten evenals Otjes mee aan de inleiding van de bundel en vatten de bevindingen van hun onderzoek samen in een artikel (zie hiervoor het publicatie-overzicht in de bijlage). Otjes droeg met twee artikelen aan de bundel bij: het ene over de ideologische positionering van de lokale partijen en het andere over hun functioneren in de gemeenteraden (samen met Joost Kempers). Van Ostaaijen en Otjes redigeerden daarna samen nog het themanummer 'Lokale partijen tussen eenheid en verscheidenheid' van het tijdschrift *Bestuurswetenschappen. Tijdschrift voor lokaal bestuur* 75 (2021), nr. 4.
- Onderzoek 'De bestuurbaarheid van de gemeenten', uitgevoerd door het DNPP in samenwerking met prof.dr. Maarten Allers, hoogleraar economie van decentrale overheden van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden

(COELO) van de RUG. Het onderzoek richtte zich op de bestuurbaarheid van de gemeenten, die in de afgelopen tijd onder druk is komen te staan door enerzijds ontwikkelingen als de toegenomen electorale volatiliteit en de daarmee samenhangende politieke fragmentering van de gemeenteraad, en anderzijds de gegroeide bestuurlijke complexiteit als gevolg van de overdracht van taken naar de gemeenten in het kader van de decentralisaties ten tijde van het tweede kabinet-Rutte. In maart verscheen het rapport *De duur van formaties en de lengte van college-akkoorden. Bestuurlijke en politieke complexiteit in gemeenten*, met als auteurs Simon Otjes (DNPP), Joes de Natris (COELO) en Allers (COELO).

- 'Pillarization and Depillarization Tested in Digitized Media Historical Sources (Pide-mehs)', uitgevoerd door het DNPP in samenwerking met prof.dr. Huub Wijfjes van de afdeling Mediastudies van de universiteiten van Amsterdam en Groningen en met het Netherlands eScience Center, dat dit project ook financierde. In dit onderzoek is aan de hand van de gedigitaliseerde collectie van Nederlandse dagbladen van de Koninklijke Bibliotheek onderzocht in hoeverre de door onder meer de politicoloog Arend Lijphart veronderstelde loyaliteit van de media (in dit verband: dagbladen) in het klassieke verzuilde tijdvak 1918-1967 terug te vinden is in hoeveelheid kopij waarmee kranten over politiek hebben bericht. Het onderzoek is afgerond; de resultaten werden gepubliceerd in H. Wijfjes, G. Voerman en P. Bos, 'Metten van verzuilde politiek in de media: een digitale benadering van katholieke en sociaaldemocratische dagbladen, 1918-1967', in: *BMGN - Low Countries Historical Review*, 136 (2021), nr. 4, 61-91.
- *Bundel Tussen bestormen en besturen. 55 jaar D66 in de Nederlandse politiek (1966-2021)*. Ter gelegenheid van het 55-jarig bestaan van D66 werd op 14 oktober 2021 in Den Haag een bundel gepresenteerd over de geschiedenis van deze partij, die was geredigeerd door drs. Coen Brummer, directeur van de Mr. Hans van Mierlo Stichting (VMS), het wetenschappelijk bureau van D66, en Otjes. De voorbereidingen hiervoor waren in 2020 gestart. Het eerste exemplaar werd door beide redacteurs overhandigd aan partijvoorzitter Anne-Marie Spierings. Het boek is verschenen in de reeks over Nederlandse partijen politiek van het DNPP en Boom Uitgevers Amsterdam.

Boekpresentatie 'Tussen bestormen en besturen...' op 14 okt 2021, met v.l.n.r. Coen Brummer, Anne-Marie Spierings en Simon Otjes.

Lopende onderzoeksprojecten

- Onderzoek 'De relatie tussen de europartijen en de Nederlandse partijen, 1974-2014', volledig door het DNPP uitgevoerd en medegefinancierd door het Montesquieu Instituut (gestart op 1 november 2012). Europartijen worden geacht een representatieve rol te spelen in het democratische proces op Europees niveau. Aan deze organisaties wordt in de Europese wet- en regelgeving dan ook grote waarde gehecht, maar hun positie in de politieke praktijk laat te wensen over. Niettemin kunnen de europartijen volgens politicologen uitgroeien tot dominante politieke actoren op Europees niveau. Ondanks hun formele status en hun potentieel belangwekkende positie bestaat er in Nederland geen studie die de relatie tussen de europartijen en de Nederlandse lidpartijen in kaart brengt. Dit project beoogt in deze historiografische leemte te voorzien met een Engelstalige monografie die de periode beschrijft vanaf het ontstaan van de europartijen (als federaties) in het midden van de jaren zeventig tot aan de Europese verkiezingen van 2019. Daarbij zal ook worden ingegaan op de vraag wat de bijdrage is geweest van de Nederlandse lidpartijen aan deze evolutie van de europartijen in de richting van meer betekenisvolle verbanden, en in welke mate zij dit proces hebben gestimuleerd of juist afgeremd.
- Promotieproject 'Politieke campagnevoering in de 21^e eeuw. Naar regulering van online political microtargeting?', in samenwerking met prof.mr.dr. Solke Munneke van de vakgroep SBB van de Rechtenfaculteit van de RUG, dat wordt uitgevoerd door drs. Sam Maasbommel en dat in 2019 van start is gegaan. Dit onderzoek brengt in kaart welke risico's er voor het democratisch proces kleven aan *online political microtargeting* (OPM), binnen welke randvoorwaarden regulering van OPM mogelijk is (waarbij ook naar buitenlandse regulering wordt gekeken) en in hoeverre regulering past bij de 'relatief non-interventionistische' wijze waarop de overheid in Nederland tot op heden het politieke proces en politieke campagnes heeft benaderd.
- Promotieproject 'Biografie S. van Houten', in samenwerking met prof.dr. Hans Renders van het Biografie Instituut van de RUG, dat wordt uitgevoerd door drs. Coen Brummer en dat in 2019 van start is gegaan. Samuel van Houten was een van de hoofdrolspelers van het Nederlands liberalisme in de tweede helft van de negentiende eeuw. Vanaf zijn intrede in de Tweede Kamer in 1869 had hij decennialang een bepalende stem in het politieke debat. Van Houten oefende invloed uit op uiteenlopende maatschappelijke thema's, van sociale wetgeving en het kiesrecht tot en met het huwelijk en het onderwijs. Het doel van dit promotieonderzoek is tweeledig. Enerzijds beoogt het licht te werpen op de ontwikkeling, beweegredenen en daden van een markant en invloedrijk politicus. Anderzijds is een studie naar Van Houten ook een onderzoek naar de context waarin hij opereerde. De vraag in hoeverre Van Houten een representatieve figuur was voor het liberalisme van zijn tijd kan nieuwe inzichten verschaffen in het Nederlands liberalisme in de periode 1870-1930.

- Promotieproject 'Biografie Pieter Oud', in samenwerking met prof.dr. Hans Renders van het Biografie Instituut (RUG), prof.mr.dr. Solke Munneke, hoogleraar Staatsrecht (RUG) en prof.dr. Paul van de Laar, Endowed professor of urban history (Erasmus Universiteit Rotterdam). In 2020 zijn de financiële middelen bijeengebracht voor het laten schrijven van een wetenschappelijk verantwoorde biografie van Pieter Oud, Tweede Kamerlid en minister voor de Vrijzinnig-Democratische Bond (VDB); burgemeester van Rotterdam voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog; medeoprichter van de VVD in 1948 en tot 1963 partijleider; en daarnaast eminent staatsrechtgeleerde. Op 1 juli is de promovendus drs. Boris van Haastrecht van start gegaan.
- Promotieproject 'Biografie Frits Bolkestein', in samenwerking met prof. dr. Hans Renders van het Biografie Instituut (RUG). In 2020 is Dik Verkuil, die eerder een biografie van Joop den Uyl heeft gepubliceerd (*De gedrevene. Joop den Uyl 1919-1987*) begonnen met het schrijven van een wetenschappelijk verantwoorde biografie van Frits Bolkestein – onder meer Tweede Kamerlid en minister voor de VVD en partijleider in de periode 1990-1998.

In het kader van sommige van deze projecten, maar ook los daarvan, publiceerden de wetenschappelijk medewerkers in 2020 in Nederlandse en internationale tijdschriften en bundels. Voor een overzicht van deze publicaties wordt hier verwezen naar de bijlage. Het onderzoek van het DNPP maakt deel uit van het interdisciplinaire onderzoeksprogramma Public Trust and Public Law (PTPL) van de Rechtenfaculteit van de RUG.

Valorisatie

Valorisatie, het delen van kennis met een breed publiek, is naast de collectievorming en het onderzoek de derde taak van het DNPP. Naast het publiceren in wetenschappelijke tijdschriften en bundels presenteerden de medewerkers de uitkomsten van hun onderzoek ook in vakpublicaties en werkten zij mee aan *De Hofvijver*, de elektronische nieuwsbrief van het Montesquieu Instituut (zie het publicatieoverzicht in de bijlage). Daarnaast beantwoordden zij vragen van de media en andere belangstellenden, zoals onderzoekers en studenten.

Website geschiedenis D66

Op 14 oktober ging de website over de geschiedenis van D66 online, de dag waarop D66 55 jaar geleden werd opgericht. Deze site, die is opgezet naar het voorbeeld van de door het DNPP ontwikkelde geschiedenis-sites van de VVD en het CDA, brengt informatie over D66 bijeen aan de hand van speciaal voor deze site geschreven teksten, mede gebaseerd op enerzijds gedigitaliseerde bronnen (zoals beginsel- en verkiezingsprogramma's, affiches, statuten en reglementen, artikelen uit ledenbladen en het wetenschappelijk tijdschrift) en anderzijds – als verdieping – gedigitaliseerde publicaties over D66 van DNPP-medewerkers en andere auteurs. Teksten, bronnen en literatuur zijn door links met elkaar verbonden en vormen daardoor een geïntegreerd geheel. De geschiedenis van D66 is ingedeeld in zeven periodes, waarin telkens naast een algemeen historisch overzicht zes thema's aan bod komen (geschiedenis, programmatische ontwikkeling, verkiezings- en – eventueel – regeringsdeelname, organisatorische evolutie, Europa en partijleiders). In dit project werd samengewerkt met de VMS, het wetenschappelijk bureau van D66.

Website over de geschiedenis van D66.

Media

De wetenschappelijk medewerkers van het DNPP worden regelmatig benaderd door de media met het verzoek om commentaar te geven op actuele ontwikkelingen in de Nederlandse partijen of meer algemeen in de Nederlandse politiek. In 2021 waren het vooral de Tweede Kamerverkiezingen, kabinetsformatie, partijfinanciering, conflicten binnen de SP en de samenwerking tussen GroenLinks en de PvdA waarover redacteurs van dag- en weekbladen contact zochten. Het betrof hier onder meer *Algemeen Dagblad*, *Elsevier*

Weekblad, Het Financieele Dagblad, De Groene Amsterdammer, NRC, Nederlands Dagblad, Het Parool, De Telegraaf, Trouw, de Volkskrant en een aantal regionale kranten, maar ook het platform voor onderzoeksjournalistiek *Follow the Money*. Daarnaast werden medewerkers geïnterviewd in enkele nationale radio- en televisieprogramma's (NPO-Radio 1, EenVandaag).

Aan het begin van elk jaar presenteert het DNPP een totaaloverzicht van de ledentallen van de in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen in het voorgaande jaar. Ook dit keer was de mediabelangstelling voor de verzamelde ledentallen groot.

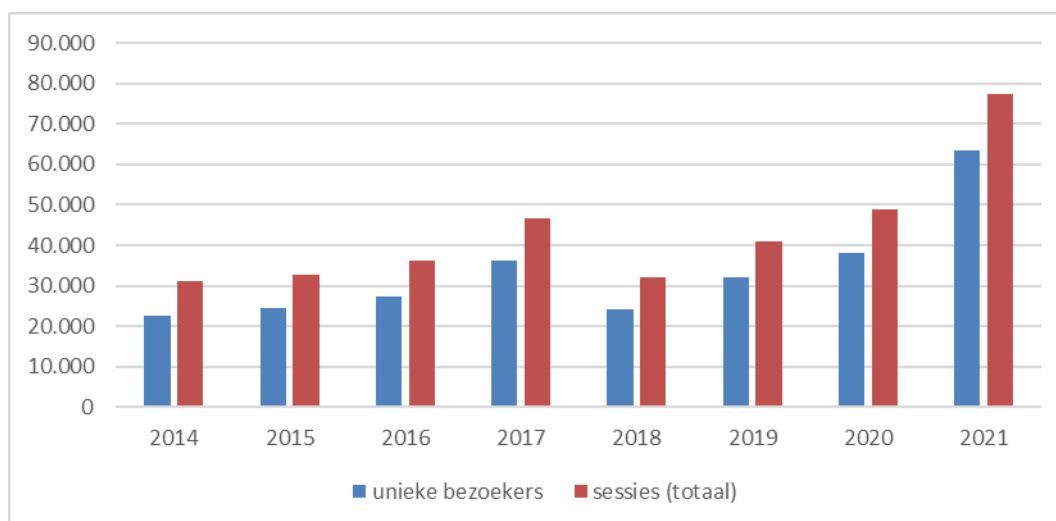
Dienstverlening

Als gevolg van de coronacrisis nam het aantal bezoekers van de studiezaal van het DNPP in het verslagjaar sterk af. In de periode tussen de beide lockdowns, toen het Documentatiecentrum uitsluitend op afspraak geopend was, kwamen er slechts zo'n tien bezoekers. Over geheel 2021 bleef het bezoekersaantal op enkele tientallen steken. Het aantal verzoeken per telefoon of email lag zo rond de 450.

Website

De website van het DNPP is een belangrijk medium ten behoeve van de valorisatie. Alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen hebben een eigen overzichtspagina, waarvandaan gelinkt wordt naar bijvoorbeeld een historisch overzicht van deze partij en naar haar ledentallen, verkiezings- en beginselprogramma's, statuten, reglementen, jaarverslagen en dergelijke. De website biedt ook toegang tot de repositories van het DNPP, met daarin niet alleen gedigitaliseerde partijdocumenten, affiches en artikelen uit de tijdschriften van de wetenschappelijke bureaus van de partijen, maar ook een aantal publicaties van de hand van de wetenschappelijk medewerkers van het DNPP.

Figuur 1. Aantal unieke bezoekers en sessies van de DNPP-site, 2014-2021

Het aantal bezoeken ('sessies') van de website van het DNPP bedroeg in 2020 bijna 49.000 en in het verslagjaar ruim 77.000 – een groei van 57 procent. Ook het aantal unieke bezoekers nam toe. In 2020 waren dat er 38.000 en in 2021 ruim 63.000 – een stijging van 66 procent. Het aantal 'pageviews' (paginaweergaven) van de DNPP-site steeg eveneens, van 133.000 in 2020 naar ruim 192.000 – een toename van 44 procent. Figuur 1 geeft de ontwikkeling weer van het aantal unieke bezoekers en sessies vanaf 2013, het eerste volle jaar nadat de huidige site van het DNPP online was gegaan; figuur 2 laat het aantal pageviews van de site zien (de blauwe kolommen). Duidelijk is dat in 2019 en 2020 de terugval in het gebruik van de DNPP-site in 2018 ongedaan is gemaakt.

Geschiedenis-sites

Het aantal unieke bezoekers en sessies van de door het DNPP ontwikkelde site over de geschiedenis van de VVD bleef in het verslagjaar min of meer stabiel (zie tabel 1). De geschiedenis-site van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD) daarentegen trok ruim drie keer zoveel unieke bezoekers, waarbij ook het aantal sessies meer dan verdrievoudigde. De CDA-geschiedenis-site, die in oktober 2020 online is gegaan, trok in het eerste volle jaar van zijn bestaan meer bezoekers dan de VVD-site het vergelijkbare jaar 2019. De D66-geschiedenis-site ging pas op 14 oktober 2021 online. Het (niet in de tabel opgenomen) totaal aantal pageviews van de vier geschiedenis-sites steeg van ruim 25.000 in 2020 naar meer dan 36.000 in 2021.

Tabel 1. Unieke bezoekers en sessies geschiedenis-sites, 2018-2021

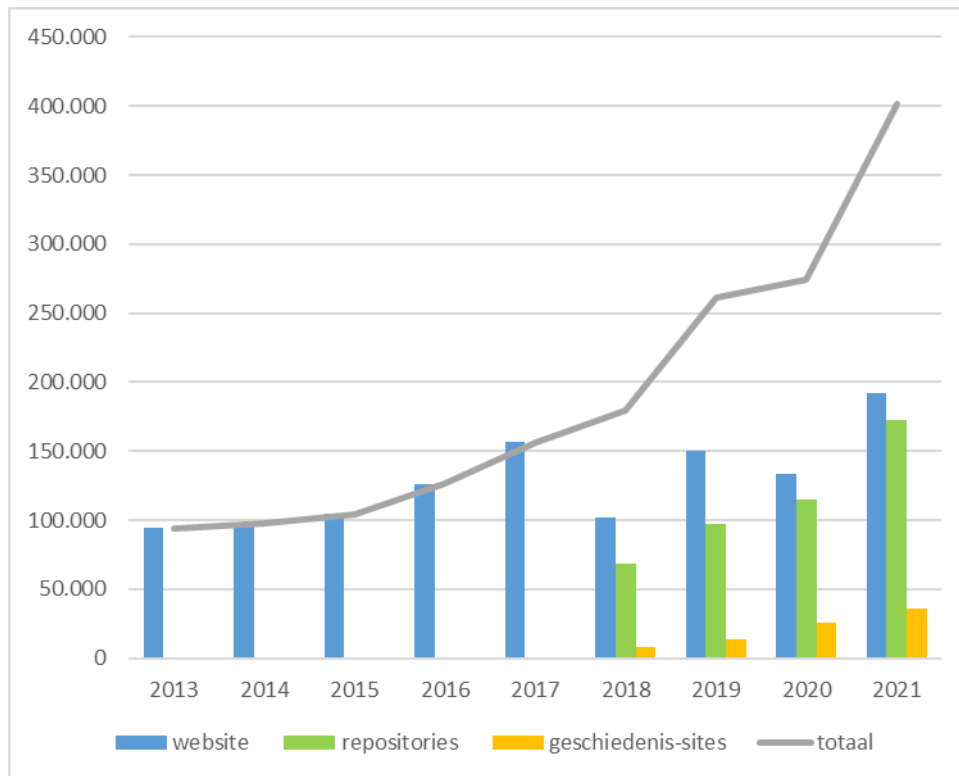
sites	2018		2019		2020		2021	
	unieke bezoekers	sessies	unieke bezoekers	sessies	unieke bezoekers	sessies	unieke bezoekers	sessies
VVD	1666	2412	1449	1850	2891	3571	3006	3581
JOVD	0	0	579	823	3173	3578	10854	11601
CDA	0	0	0	0	525	841	2258	2706
D66	0	0	0	0	0	0	559	705
totaal	1666	2412	2028	2673	6589	7990	16677	18593

Repositories

Digitalisering heeft een hoge prioriteit bij het DNPP. Om het gedigitaliseerde materiaal voor gebruikers toegankelijk te maken, wordt het in repositories (digitale archieven) geplaatst. Nadat in 2016 door de Universiteitsbibliotheek twee nieuwe systemen werden geïntroduceerd – Eprints voor documentair en ContentDM voor beeldmateriaal – heeft het DNPP zijn digitaal materiaal (verkiezings- en beginselprogramma's, wetenschappelijke tijdschriften, ledenorganen en dergelijke, respectievelijk affiches, foto's, objecten) in deze nieuwe repositories ondergebracht. Waar mogelijk wordt op de DNPP-site en de geschiedenis-sites gelinkt naar deze bestanden. Deze repositories hebben een andere url

dan de website van het DNPP en de geschiedenis-sites en zodoende separate bezoekersstatistieken. Het aantal unieke bezoekers van de repositories steeg van ruim 15.000 in 2020 naar meer dan 24.000 in het verslagjaar. Ook het aantal sessies nam met de helft toe: van goed 22.000 in 2020 naar ruim 33.000 in 2021. In 2020 bedroeg het totale aantal pageviews van de repositories 115.000, in het verslagjaar bijna 173.000.

Figuur 2. Aantal pageviews van het 'digitale DNPP' (website en repositories), 2013-2021

Het 'digitale DNPP'

Het gebruik van het 'digitale DNPP' (dat wil zeggen de website van het Documentatiecentrum in combinatie met de geschiedenis-sites en de repositories) kan worden gemeten aan de hand van het aantal pageviews (zie figuur 2). Het aantal bezoekers of sessies kan een vertekend beeld geven aangezien bezoekers – zoals al vermeld – ook via de DNPP-site in de repositories documenten kunnen raadplegen, waardoor zij dan twee keer zouden meetellen (overigens zijn de documenten in de DNPP-repositories vanzelfsprekend ook langs een externe route bereikbaar: via zoekmachines, of doordat websites – zoals parlement.com – er rechtstreeks naar linken). De aantallen pagina's die de bezoekers op de sites en in de repositories raadplegen kunnen wel bij elkaar worden opgeteld. De lijn in figuur 2 geeft het gebruik van het 'digitale DNPP' weer, waarbij moet worden aangetekend dat pas vanaf februari 2018 de bezoekersstatistieken voor Eprints beschikbaar zijn gekomen, en vanaf juni 2019 die voor ContentDM. In 2020 bedroeg het totale aantal pageviews van het digitale DNPP bijna 274.000, in het verslagjaar 401.000 – een toename van 46 procent. Het feit dat er in 2021 verkiezingen voor de Tweede Kamer waren, zal aan de sterke groei ongetwijfeld debet zijn geweest.

Nationale en internationale wetenschappelijke bijeenkomsten

In het verslagjaar 2021 heeft dr. Simon Otjes alleen of met anderen presentaties gehouden op de volgende (internationale) wetenschappelijke bijeenkomsten:

C. Bedock, V. Best, S. Otjes en M. Weisskircher, 'A policy like no other? The populist radical right challenge in the field of democracy reform'. Paper gepresenteerd tijdens de vijfde Praag Populisme Conferentie, 17-19 maart 2021.

M. Lubbers, S. Otjes en N. Spierings, 'Ethnic minority party preferences 2021'. Paper gepresenteerd op de virtuele Dag van de Sociologie, 10 juni 2021.

T. Mickler, S. Otjes en D. Willumsen, 'Who gets to speak for the party? How Parliamentary Party Groups Assign Spokespersonships'. Paper gepresenteerd tijdens de European Political Science Association (EPSA) Virtual Conference, 24-25 juni 2021.

S. Otjes, 'Comparing the size of parliamentary staffs'. Paper gepresenteerd tijdens de zesde Conferentie van de European Consortium for Political Research (ECPR) Standing Group on Parliaments, 1-2 juli 2021.

S. Otjes en T. Louwerse, 'The reinvention of consensus politics. Majority and minority government in the Netherlands 2007-2021'. Paper gepresenteerd tijdens de virtuele 27-ste International Conference of Europeanists, georganiseerd door de Council for European Studies (CES), 21-25 juni 2021.

S. Otjes, M. Nagtzaam en R. van der Well, 'The Use of Parliamentary Tools by Local Councillors'. Paper gepresenteerd tijdens de virtuele ECPR General Conference, 30 augustus-3 september 2021.

S. Otjes en J. de Natris, 'Wie krijgt het woord in het coalitieakkoord? Lokale programma's en gemeentelijke coalitieakkoorden'. Paper gepresenteerd tijdens het virtuele Politicologenetmaal, 3-4 juni 2021.

S. Otjes, J. de Natris en M. Allers, 'De duur van formaties en de lengte van college-akkoorden. Bestuurlijke en politieke complexiteit in gemeenten'. Paper gepresenteerd tijdens het virtuele Politicologenetmaal, 3-4 juni 2021.

S. Otjes, H. van der Veer en W. Wagner, 'Foreign policy in the European Parliament'. Paper gepresenteerd tijdens de zesde conferentie van de ECPR Standing Group on Parliaments, 1-2 juli 2021.

S. Otjes, D. Willumsen en D. Ligthart, 'Government alternation and satisfaction with democracy'. Paper gepresenteerd tijdens de European Political Science Association (EPSA) Virtual Conference, 24-25 juni 2021.

A. Rasmussen en S. Otjes, 'Responding to whom? An experimental study of politicians' responsiveness to interest groups and the public'. Paper gepresenteerd tijdens de virtuele ECPR General Conference, 30 augustus-3 september 2021.

A. Rasmussen en S. Otjes, 'Biased responsiveness. Explaining politicians' perceptions of public opinion and their policy positions'. Paper gepresenteerd tijdens de virtuele ECPR General Conference, 30 augustus-3 september 2021.

D. Willumsen en S. Otjes, 'Coalition government, frustrated majorities, and perverse public spending'. Paper gepresenteerd de virtuele Conferentie van de Swiss Political Science Association, 4-5 februari 2021, en de zesde conferentie van de ECPR Standing Group on Parliaments, 1-2 juli 2021.

Samenwerking

De politieke partijen zijn vanzelfsprekend de belangrijkste organisaties waarmee het DNPP contacten onderhoudt. Zoals gebruikelijk ontving het Documentatiecentrum van alle partijen periodieken, brochures, rapporten, programma's en dergelijke. Op hun beurt doen de politieke partijen zo nu en dan ook een beroep op de collecties van het Documentatiecentrum.

Voerman onderhield verder voor het DNPP de contacten met onder andere het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis (CPG), het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (HDC), het Parlementair Documentatiecentrum (PDC), het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), het Katholiek Documentatiecentrum (KDC), ProDemos. Huis voor democratie en rechtsstaat, het Biografie Instituut van de RUG, het Zentrum für Niederlande-Studien van de Westfälische Wilhelms-Universität in Münster en het Liberaal Archief/Liberas in Gent. In het verslagjaar maakte hij deel uit van de Wetenschappelijke Raad van het CPG. Ook heeft hij zitting in de kerngroep 'Democracy & Governance' van het Sustainable Society-netwerk van de RUG.

Het DNPP maakt deel uit van het in 2007 opgerichte en in Den Haag gevestigde Montesquieu Instituut – Centrum voor Europese parlementaire geschiedenis en constitutionele ontwikkeling (www.montesquieu-instituut.nl). De andere partners zijn verbonden aan de universiteiten van respectievelijk Leiden, Maastricht en Nijmegen. Het multidisciplinaire onderzoeks- en onderwijsinstituut verricht (vergelijkend) onderzoek naar onder meer parlementen en politieke partijen binnen Europa, de relaties tussen nationale parlementen en het Europees Parlement, de organen van de Europese Unie en de Europese partijorganisaties, en publiceert maandelijks de digitale nieuwsbrief *De Hofvijver*. Namens het DNPP heeft Voerman zitting in het bestuur.

Onderwijs

Colleges

Van september tot december verzorgde Voerman samen met hoogleraar Staatsrecht Munneke het vak Parlementaire geschiedenis en politiek staatsrecht. Hij gaf verder op 13 oktober een digitaal gastcollege in het kader van de cursus 'Inleiding Politicologie' van de Faculteit Rechtsgeleerdheid (vakgroep Rechtstheorie) van de RUG. Op 30 november gaf Voerman in de Master Sociologie van de Faculteit GMW van de RUG in het kader van het vak 'Toekomst van de partijendemocratie' een college over de theoretische en historische evolutie van politieke partijen,

Stagiair

In het verslagjaar was Stijn Karssies, student aan de opleiding Sociologie van de RUG, in de maanden februari en maart als stagiair werkzaam op het DNPP. Begeleid door Hansma en Voerman heeft hij onder meer op Wikipedia-pagina's over de Nederlandse politieke partijen links aangebracht naar relevant materiaal uit de DNPP-collecties. Daarnaast heeft hij data aangeleverd van politieke gebeurtenissen die door het DNPP kunnen worden gebruikt ten behoeve van de wekelijkse tweets die het Documentatiecentrum verstuurt.

The image shows a screenshot of the Wikipedia page for 'Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen'. The page title is 'Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen'. The main text states: 'Het **Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen** (DNPP) is een afdeling van de **Universiteitsbibliotheek** politieke partijen in Nederland. Doctoraalstudenten, wetenschappers en de media maken gebruik van de door het D...'. Below this, there is a section titled 'Werkerrein en collecties' with a link to '[bewerken | brontekst bewerken]'. Underneath, it lists the goals of the DNPP: 'Het DNPP heeft als doel: • het verzamelen en (digitaal) toegankelijk maken van publicaties van en over Nederlandse politieke partijen; • het verstrekken van informatie over Nederlandse politieke partijen; • het doen van onderzoek naar Nederlandse politieke partijen.' The bottom part of the screenshot shows the start of a paragraph: 'Het DNPP focust zich vooral op de activiteiten van de politieke partijen buiten de Eerste en Tweede Kamer; hun par... Centrum (PDC) van de Universiteit Leiden. Het op het DNPP aanwezige materiaal bestrijkt de periode vanaf het ein... Nederland, tot het heden. Het DNPP houdt zich voornamelijk bezig met het verzamelen en catalogiseren van public...

Het DNPP op Wikipedia.

Bijlage: overzicht publicaties

Wetenschappelijke publicaties

- E.H. Allern, V.W. Hansen, S. Otjes, A. Rasmussen, M. Røed en T. Bale, 'All about the money? A cross-national study of parties' relations with trade unions in 12 western democracies', in: *Party Politics*, 27 (2021) nr.3, 407-417.
- E.H. Allern, H. Klüver, D. Marshall, S. Otjes, A. Rasmussen en C. Witko, 'Policy positions, power and interest group-party lobby routines', in: *Journal of European Public Policy*, 4 (2021) 4 mei 2021.
- M. Beijen, S. Otjes en P. Kanne, 'Rally 'round the Prime Minister. A study into the effects of a diplomatic conflict on public opinion under coalition government', in: *Acta Politica*, (2021) 27 januari 2021.
- M. Boogers en G. Voerman, 'De organisatie van de lokale partijen', in: *Bestuurswetenschappen. Tijdschrift voor lokaal bestuur*, 75 (2021), nr. 4, 75-88.
- C. Brummer en S. Otjes, (red.), *Tussen bestormen en besturen. 55 jaar D66 in de Nederlandse Politiek 1966-2021* (Amsterdam: Boom, 2021).
- C. Brummer en S. Otjes, 'Inleiding', in: idem, (red.), *Tussen bestormen en besturen*, 11-17.
- C. Brummer en S. Otjes, 'Conclusie', in: idem, (red.), *Tussen bestormen en besturen*, 199-204.
- J. Kempers en S. Otjes, 'Hoe zetten lokale partijen hun raadsinstrumenten in?', in: J. van Ostaaijen (red.), *Lokale partijen in de praktijk. Een overzicht van kennis over het functioneren van lokale partijen in Nederland* (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021).
- S. van Leunen en G. Voerman, 'Om het vertrouwen. Politieke partijen & integriteit: een verkenning', in: A.W. Heringa en J. Schinkelshoek, (red.), *Een beetje integer bestaat niet. Integriteit binnen het openbaar bestuur* (Den Haag: Boom juridisch, 2021), 21-35.
- J. van Ostaaijen, G. Voerman, M. Boogers, S. Otjes, I. van Biezen en G. Waling, 'Inleiding. Wat we weten over lokale partijen', in: Van Ostaaijen (red.), *Lokale partijen in de praktijk*, 4-10.
- S. Otjes, *Mogelijkheden voor de stemgewichten voor het kiescollege voor niet-ingezetenen* (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021).
- S. Otjes, "'Slowly, and then all at once". De liefde tussen D66 en de Europese liberale familie', in: Brummer en Otjes (red.), *Tussen bestormen en besturen*, 97-118.
- S. Otjes, 'Between "Eradicate All False Religion" and "Love the Stranger as Yourself". How immigration attitudes divide voters of religious parties', in: *Politics and Religion*, 14 (2021), nr. 1, 106-131.
- S. Otjes, 'Parliamentary Election in the Netherlands, 17 March 2021', in: *Electoral Bulletins of the European Union*, 1 (2021) nr. 1, 32-60
- S. Otjes, 'The EU elephant. Europe in the 2021 Dutch general elections', in: *Inter-economics. Review of European Economic Policy*, 56 (2021), nr. 2, 70-75.

- S. Otjes, 'Waar staan lokale partijen? De programmatische positionering van lokale partijen', in: *Bestuurswetenschappen*, 75 (2021), nr. 4, 52-74.
- S. Otjes, 'Waar staan lokale partijen? De ideologische positionering van lokale partijen', in: Van Ostaaijen (red.), *Lokale partijen in de praktijk*, 26-44.
- S. Otjes en K. Calvo, *Vergezichten over vertegenwoordiging. Utopische alternatieven en uitvoerbare aanpassingen voor de kiesstelsels van Nederland en België* (Den Haag: Montesquieu Instituut, 2021).
- S. Otjes en R. Doedens, 'Cancelling proposed debates. Agenda setting, issue ownership and anti-elitist parliamentary style', in: *Politics of the Low Countries*, 3 (2021), nr. 3, 288-311.
- S. Otjes en C. Green-Pedersen, 'When do political parties prioritize labour? Issue attention between party competition and interest group power', in: *Party Politics*, 27 (2021), nr. 4, 619-630.
- S. Otjes en L. Hansma, 'The Netherlands. Political development and data for 2020', in: *European Journal of Political Research (Political Data Yearbook)*, 60 (2021), nr. 1, 273-282.
- S. Otjes, J. de Natris en M. Allers, *De duur van formaties en de lengte van college-akkoorden. Bestuurlijke en politieke complexiteit in gemeenten* (Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2021).
- S. Otjes en T. Louwerse, 'Derde keer op de evenwichtsbalk. Parlementair stemgedrag tijdens Rutte III', in: J. Schinkelshoek en G. Voerman (red.), '*Niet stoffig, toch?*' *Terugblik op het kabinet-Rutte III* (Den Haag: Montesquieu Instituut, 2021), 55-70.
- S. Otjes en T. Louwerse, 'Specialized partisans. How Dutch parliamentary parties divide floor access', in: J. Fernandes, H. Bäck en M. Debus (red.), *The politics of legislative debate* (Oxford: Oxford University Press, 2021), 594-612.
- S. Otjes en J. van Ostaaijen, J. 'Lokale partijen tussen eenheid en verscheidenheid', in: *Bestuurswetenschappen*, 75 (2021), nr. 4, 6-9.
- S. Otjes en R. Rekker, 'Socialised to think in terms of left and right? The acceptability of the left and right among European voters', in: *Electoral Studies*, 72 (2021).
- S. Otjes en D. Stiers, 'Accountability and alternation. How wholesale and partial alternation condition retrospective voting', in: *Party Politics*, 27 (2021), 20 januari 2021.
- H. Pellikaan, J. van Holsteyn en G. Voerman (red.), *Verkiezing van de Tweede Kamer 17 maart 2021. Programma's van de verkozen partijen* (Groningen/Leiden: Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen/Instituut Politieke Wetenschap, 2021).
- H. Pellikaan, J. van Holsteyn en G. Voerman, 'Inleiding', in: idem, *Verkiezing van de Tweede Kamer 17 maart 2021*, 7-9.
- J. Schinkelshoek en G. Voerman (red.), '*Niet stoffig, toch?*' *Terugblik op het kabinet-Rutte III*. (Den Haag: Montesquieu Instituut, 2021).
- J. Schinkelshoek en G. Voerman, 'Niet zo'n stoffig kabinet, toch?' Inleiding op Rutte III', in; idem (red.), '*Niet stoffig, toch?*', 7-11.

- G. Voerman, 'Buma, Pechtold en het machtsvacuüm. Het voortijdige vertrek van de fractievoorzitters van CDA en D66 tijdens Rutte III', in: Schinkelshoek en Voerman (red.), *'Niet stoffig, toch?'*, 71-81.
- G. Voerman en M. Boogers, 'De organisatie van de lokale partijen', in: Van Ostaaijen (red.), *Lokale partijen in de praktijk*, 27-35.
- G. Voerman en B. van den Brink, 'Ruk naar links? Een analyse van de verkiezingsprogramma's van potentiële regeringspartijen', in: *Socialisme en Democratie*, 78 (2021), nr. 1, 5-15.
- M. van de Ward en S. Otjes, 'Mind the gap. How party-voter incongruence fuels the entry and support of new parties', in: *European Journal of Political Research*, 60 (2021), 12 maart 2021.
- H. Wijfjes, G. Voerman en P. Bos, 'Metten van verzuilde politiek in de media. Een digitale benadering van katholieke en sociaaldemocratische dagbladen, 1918-1967', in: *BMGN - Low Countries Historical Review*, 136 (2021), nr. 4, 61-91.

Populariserende publicaties

- M. Beijen, S. Otjes en P. Kanne, 'Hoe crises een minister-president electoraal gewin kunnen opleveren', *Stuk Rood Vlees* (stukroodvlees.nl), 9 februari 2021.
- B. van den Brink en G. Voerman, 'De positie van het politieke ledenblad', in: *De Banier*, 100 (2021), nr. 4/5, 26-27.
- S. Otjes, 'Waarom is links zo klein?', *Stuk Rood Vlees*, 12 januari 2021.
- S. Otjes, 'The Dutch government has been rocked by scandal. Why does its leader remain untainted?', in: *The Loop. ECPR's Political Science Blog* (theloop.ecpr.eu), 22 januari 2021.
- S. Otjes, 'Het Kieskompas klopt van geen kant', *Stuk Rood Vlees*, 19 februari 2021.
- S. Otjes, 'Veel kiezers twijfelen en kiezen met pijn in het hart voor één partij. Oplossing: geef iedere kiezer niet één, maar tien stemmen', in: *Dagblad van het Noorden*, 17 maart 2021.
- S. Otjes, 'Waarom "grootste overschotten" eerlijker is?', *Stuk Rood Vlees*, 2 april 2021.
- S. Otjes, 'Hoe versterken we de controlefunctie van het parlement?', *Stuk Rood Vlees*, 9 april 2021.
- S. Otjes, 'Coalities van het afkalvende midden', *Stuk Rood Vlees*, 3 juni 2021.
- S. Otjes, 'De Culturele Dimensie als de centrale politieke dimensie in de Nederlandse politiek', in: *De Hofvijver*, nr. 121, 28 juni 2021.
- S. Otjes, 'Waarom doen de Duitse Groenen het (niet) zo goed?', *Stuk Rood Vlees*, 28 september 2021.
- S. Otjes, 'De liefde tussen D66 en de Europese liberale familie', *Stuk Rood Vlees*, 5 oktober 2021.
- S. Otjes, 'Wie was het meest succesvol aan de onderhandelingstafel?', *Stuk Rood Vlees*, 20 december 2021.
- S. Otjes en T. Louwerse, 'De derde keer op de evenwichtsbalk', *Stuk Rood Vlees*, 17 januari 2021.
- S. Otjes en T. Mickler, 'Formeren bij de burenen', *Stuk Rood Vlees*, 3 november 2021.

- S. Otjes en R. Rekker, 'Wat we kunnen leren als respondenten "weet niet" zeggen', *Stuk Rood Vlees*, 29 juni 2021.
- S. Otjes en D. Stiers, 'Regeringswissels en electorale verantwoording', *Stuk Rood Vlees*, 2 maart 2021.
- S. Otjes en M. Van de Wardt, 'Gat in de markt! Waarom mensen nieuwe partijen oprichten en er op stemmen', *Stuk Rood Vlees*, 16 maart 2021.
- N. Spierings en S. Otjes, 'Verdeeld succes migrantenpartijen', *Stuk Rood Vlees*, 22 maart 2021.
- J. Schinkelshoek en G. Voerman, 'Toch niet zo stoffig, dat "onmogelijke" Rutte III', in: *Nederlands Dagblad*, 13 februari 2021.
- J. Schinkelshoek en G. Voerman, 'CDA moet Omtzigt serieus nemen om te overleven', in: *NRC*, 1 juli 2021.
- G. Voerman, "'Formatiefractie" van GroenLinks en PvdA lijkt opmaat tot fusie, maar zonder draagvlak onder partijleden', in: *de Volkskrant*, 27 augustus 2021.
- G. Voerman en E. Hoedemaker, 'De geest van Omtzigt waart nog steeds rond bij het CDA', in: *De Hofvijver*, nr. 118, 27 september 2021.
- G. Voerman, J. Schinkelshoek en D. Roest, 'Teloorgang van de volkspartij', in: *De Hofvijver*, nr. 118, 27 september 2021.

NB: Simon Otjes is zowel aan de RUG als aan de Universiteit Leiden werkzaam. In deze lijst zijn al zijn publicaties in 2021 weergegeven, omdat het praktisch niet goed mogelijk is ze per universiteit uit te splitsen.